

DEVELOPING HOMESTAY TOURISM ASSOCIATED WITH ENVIRONMENTAL PROTECTION OF ETHNIC MINORITY IN LO LO CHAI, LUNG CU COMMUNE, DONG VAN DISTRICT, HA GIANG PROVINCE

Tran Duc Thanh

Phenikaa University

Email: thanh.tranduc@phenikaa-uni.edu.vn

Received: 22/3/2024; Reviewed: 16/4/2024; Revised: 26/4/2024; Accepted: 10/5/2024; Released: 21/6/2024

DOI: <https://doi.org/10.54163/ncdt/283>

Lo Lo Chai is a cultural village located at next Dragon Mountain in Lung Cu commune, Dong Van district, Ha Giang province. This place where the Lo Lo and Mong ethnic group living, which is not only famous for its beautiful natural scenery but also pristine, preserving intact the unique cultural features of the Lo Lo ethnic group on the rocky plateau of Dong Van. A village with walled houses, tiled roofs, traditional crafts such as embroidery, tile making, carpentry, festivals such as worshipping forest gods, new rice festivals, new house celebrations, folk dance. To assess the sustainable development of people in the exploitation and development of homestay tourism in association with environmental protection. The author relies on three aspects to assess resource degradation; waste collection and treatment activities in accordance with regulations; a number of threats from natural disasters and the ability to respond to natural disasters, based on reference to a set of criteria for assessing sustainable tourism development and regulations of state management agencies.

Keywords: *Tourism; Homestay; Environmental protection; Ethnic minorities; Ha Giang province.*

1. Đặt vấn đề

Homestay là loại hình du lịch mà khách lưu trú tại gia đình người dân, để khám phá đi sâu vào văn hóa, đời sống của người dân vùng miền đó bằng cách ăn cùng, ở cùng, hoạt động cùng gia chủ, từ đó khám phá ra những nét độc đáo của các vùng mang tính mộc mạc và hoang sơ. Du lịch homestay là loại hình du lịch có thể giúp địa phương quảng bá nền văn hóa và con người một cách tốt nhất, chân thật nhất (UNESCO, 2003).

Du lịch homestay không chỉ đem lại những giá trị trải nghiệm, khám phá cho du khách mà góp phần gìn giữ phong tục tập quán, văn hóa từ lâu đời đã đi sâu vào đời sống của mỗi dân tộc, mỗi vùng miền, để từ đó tạo nên nét đặc trưng riêng của các vùng miền đó. Du lịch homestay có thể đem lại nguồn thu nhập kinh tế đáng kể cho các hộ dân, góp phần phát triển đời sống, nâng cao khả năng giao tiếp của những vùng cao, vùng sâu, vùng xa, giúp người dân thoát nghèo. Từ những quan điểm trên, chúng ta có thể dễ dàng nhận thấy, phát triển bền vững du lịch homestay là một trong các nội dung của phát triển bền vững du lịch nếu sự phát triển này đáp ứng được đầy đủ phát triển toàn diện ở cả 3 khía cạnh kinh tế, xã hội và môi trường.

Huyện Đông Văn, tỉnh Hà Giang là vùng đất được thiên nhiên ưu đãi với cao nguyên đá, núi

non hùng vĩ, đã được UNESCO công nhận là Công viên văn hoá địa chất thế giới, cần được bảo tồn như một di sản thiên nhiên. Không những thế, nơi đây còn có nhiều địa danh nổi tiếng về văn hóa dân gian, lễ hội đặc sắc, ngành nghề thủ công truyền thống đậm đà văn hóa dân tộc của người Mong, người Lô Lô trong đó phải kể đến là Lô Lô Chải, xã Lũng Cú. Việc phát triển du lịch homestay là hoạt động cần thiết phát huy thế mạnh của Đông Văn nhằm phát triển kinh tế địa phương kết hợp với bảo vệ môi trường.

2. Tổng quan nghiên cứu

Hiện nay, hoạt động du lịch homestay đã được phát triển rộng khắp nhiều nơi và đặc biệt là các khu vực miền núi có điều kiện tài nguyên du lịch. Thông qua hình thức du lịch homestay mà những giá trị văn hóa đặc trưng, truyền thống của địa phương được lan tỏa đến các du khách trong và ngoài nước. Đó là nền tảng để xây dựng một ngành du lịch bền vững, trên cơ sở duy trì, phát huy những giá trị truyền thống, giao lưu hợp tác chọn lọc với các nền văn hóa trong và ngoài nước, đảm bảo phát triển kinh tế và giữ gìn môi trường sống sạch sẽ, văn minh, thân thiện với môi trường góp phần phát triển bền vững.

Phát triển bền vững du lịch là một trong những nội dung mới của chiến lược phát triển ngành du

lịch ở nước ta trong giai đoạn hiện nay. Dựa vào các tiêu chí đánh giá, các nhà quản lý có thể chủ động triển khai đánh giá, nhằm nắm bắt nhanh chóng hiện trạng của các hoạt động để kịp thời điều chỉnh các hoạt động nhằm đạt được tới trạng thái bền vững hơn cho quá trình phát triển của địa phương trong mỗi giai đoạn nhất định. Cụ thể, tiêu chí đánh giá phát triển bền vững du lịch đã đưa ra (Thanh, 2016), “bộ tiêu chí đánh giá phát triển bền vững du lịch đối với tài nguyên môi trường” bao gồm:

Chỉ tiêu áp lực lên môi trường - tài nguyên tại các khu, điểm du lịch: Chỉ tiêu này mô tả rõ mục tiêu phát triển bền vững là bảo vệ môi trường. Quá trình phát triển quá nhanh các hoạt động du lịch tại các địa phương không quan tâm đến công tác quản lý, đánh giá các tác động đến môi trường tại địa phương phát triển du lịch là nguyên nhân chính gây ra các hậu quả nghiêm trọng về vấn đề môi trường, ảnh hưởng đến các tài nguyên, ô nhiễm môi trường.

Chỉ tiêu về số lượng các điểm du lịch được đầu tư tôn tạo và bảo tồn, đây là chỉ tiêu mô tả phát triển bền vững du lịch, trong đó tài nguyên du lịch tại địa phương đóng vai trò trung tâm. Quá trình phát triển cho thấy, tài nguyên du lịch của địa phương càng đặc sắc, càng phong phú thì sức hấp dẫn, hiệu quả du lịch của địa phương đó càng cao. Theo nghiên cứu của một số tổ chức du lịch trên thế giới, nếu tỷ lệ này lớn hơn 50%/ 1 năm thì hoạt động du lịch được đánh giá là phát triển bền vững.

Chỉ tiêu mức độ đóng góp cho công tác bảo tồn tài nguyên và bảo vệ môi trường là việc khai thác và sử dụng nguồn tài nguyên phục vụ du lịch không chỉ mang lại nguồn thu cho ngành du lịch mà còn đóng góp cho cộng đồng địa phương, cơ quan chủ quản tài nguyên du lịch. Đây là tiêu chí không thể thiếu trong việc đánh giá sự phát triển du lịch bền vững về mặt tài nguyên - môi trường. Do đó, phát triển du lịch bền vững khía cạnh môi trường cần phải đảm bảo các vấn đề về bảo vệ môi trường như thu gom rác thải, xử lý chất thải, các vấn đề về bảo tồn tài nguyên đất, tài nguyên rừng theo “Bộ 19 tiêu chí quốc gia về xã nông thôn mới giai đoạn 2016-2020 theo Quyết định số 1980/2016/QĐ-TTg ngày 17/10/2016 của Thủ tướng Chính phủ”. Đối với hoạt động phát triển du lịch homestay có tính định hướng tài nguyên rõ nét, nội dung văn hóa sâu sắc, phát triển bền vững du lịch homestay giúp bảo vệ môi trường sống. Hoạt động này không chỉ bảo vệ các loài động, thực vật quý hiếm mà còn góp phần bảo vệ môi trường sống cho con người. Cụ thể là nguồn nước không bị nhiễm độc, không khí trong lành và tài nguyên đất không bị xói mòn.

3. Phương pháp nghiên cứu

Bài viết nghiên cứu phát triển du lịch homestay gắn với bảo vệ môi trường của đồng bào dân tộc Lô Lô và Mông tại Lô Lô Chải đã sử dụng một số phương pháp nghiên cứu, gồm: thu thập số liệu

từ báo cáo thống kê, đánh giá việc phát triển bền vững tại thôn Lô Lô Chải, xã Lũng Cú, huyện Đồng Văn, tỉnh Hà Giang; tiếp cận liên ngành; điều tra xã hội học, tham vấn cộng đồng. Quá trình khảo sát thực địa nhằm phân tích, đánh giá hiện trạng hoạt động du lịch homestay tại khu vực nghiên cứu như thu thập thông tin về hoạt động du lịch homestay, hiện trạng hoạt động du lịch homestay, quan sát và phỏng vấn trực tiếp dân cư tại khu vực nghiên cứu. Bài viết nghiên cứu chủ yếu là hoạt động du lịch homestay gắn với các tiêu chí bảo vệ môi trường cụ thể là sự suy thoái tài nguyên; hoạt động thu gom và xử lý chất thải đúng quy định; một số đe dọa từ các thiên tai và khả năng ứng phó hiệu quả với thiên tai.

4. Kết quả nghiên cứu

Dựa vào khảo sát thực tế tại địa phương, hoạt động du lịch homestay của Lô Lô Chải bắt đầu triển khai từ năm 2014, thông qua các đề án phát triển du lịch của địa phương xã Lũng Cú và huyện Đồng Văn. Hiện nay, hoạt động du lịch homestay ở Lô Lô Chải chủ yếu là kinh doanh cho thuê homestay và dịch vụ ăn uống đi kèm. Khách hàng chủ yếu lưu trú ngắn ngày. Có 16 hộ kinh doanh hoạt động cho thuê homestay chiếm 16.5% số lượng hộ trong thôn. Hoạt động du lịch homestay mang lại 80% thu nhập cho các hộ dân kinh doanh và khoảng 10% cho các hộ dân khác trong thôn. Nhờ có dịch vụ du lịch homestay, một số hộ dân trong thôn đã có thêm thu nhập từ nghề xe ôm lên các điểm du lịch, bán hàng tạp hóa, quán cà phê. Căn cứ vào 16 hộ kinh doanh dịch vụ homestay được phỏng vấn thì mức thu nhập giữa các hộ không đều nhau. Một số homestay có lượng khách đông và thường xuyên như Lover Lô Lô Chải, Acient Lô Lô Chải, Homie Lô Lô Chải. Số lượng khách bình quân từ 100 - 144 khách/ tháng, lượng khách chủ yếu là khách trong nước. Hoạt động du lịch homestay gắn liền với nông nghiệp và nông thôn, do đó quá trình canh tác nông nghiệp, ảnh hưởng đến hình ảnh du lịch của địa phương, hiện trạng sử dụng phân bón hóa học và thuốc bảo vệ thực vật trong nông nghiệp vẫn tồn tại nhiều.

Theo điều tra khảo sát của đoàn nghiên cứu có đến 72% người được hỏi là sử dụng ở mức độ thường xuyên, 20% người dân thỉnh thoảng sử dụng. Điều này phản ánh thực tế tình trạng sản xuất ở địa phương, việc sử dụng phân bón hóa học là cần thiết nhằm đảm bảo năng suất cho cây trồng. Tuy nhiên, việc sử dụng quá mức quy định lượng phân bón hóa học trong sản xuất nông nghiệp sẽ dẫn đến chất lượng sản phẩm không đảm bảo đồng thời gây nên sự ô nhiễm môi trường đất nông nghiệp và môi trường sống của người nông dân. Kết quả phân tích từ bảng hỏi đã đưa ra được lượng phân bón hóa học trung bình sử dụng trong mỗi năm tại thôn Lô Lô Chải là 600 kg/ha/năm, đây là con số khá cao với khuyến cáo của các chuyên gia nông nghiệp. Mặt khác, không chỉ ảnh hưởng đến tài nguyên đất,

việc sử dụng nhiều phân bón và thuốc bảo vệ thực vật có nguy cơ gây ngộ độc thực phẩm cho người dân và khách du lịch trong thôn. Bên cạnh đó, việc định hướng triển khai các chương trình du lịch một ngày làm nông dân, du lịch sinh thái thì việc lạm dụng chất bảo vệ thực vật và phân bón hóa học, ảnh hưởng đến hình ảnh của du lịch homestay Lô Lô Chải.

Biện pháp thu gom và xử lý rác thải ô nhiễm tại thôn Lô Lô Chải. Để thúc đẩy phát triển du lịch bền vững tại địa phương, ngoài ý thức của người chủ kinh doanh trong việc chủ động tập kết rác thải thì khách du lịch đóng vai trò quan trọng trong việc thực hiện các giải pháp bảo vệ môi trường tại địa phương. Xã Lũng Cú được đầu tư công trình lò đốt rác nằm trên địa bàn thôn Lô Lô Chải với quy mô xử lý rác đảm bảo cho toàn xã. Tuy nhiên, hiện nay xã chưa được bố trí phương tiện chuyên chở rác và con người vận hành hệ thống xử lý rác thải trên. Thực trạng thu gom và xử lý rác thải tại thôn Lô Lô Chải được thực hiện ở 100% các hộ dân kinh doanh dịch vụ du lịch homestay nơi đây đã có sử dụng các biện pháp thu gom và xử lý rác. Việc thu gom rác thải do các hộ kinh doanh chủ động thực hiện. Các hộ tự thu gom và vận chuyển ra vị trí tập kết của thôn. Tại địa phương, không có xe rác thu gom tận nhà, mọi hoạt động thu gom đều do người dân chủ động thực hiện. Mặc dù, chưa có sự hỗ trợ từ địa phương trong việc vận chuyển rác đến địa điểm tập kết, nhưng người dân Lô Lô Chải và khách du lịch đã ý thức được việc phân loại rác, tập kết rác để đảm bảo trong sạch môi trường.

Khả năng ứng phó hiệu quả với thiên tai của người dân. Biến đổi khí hậu sẽ ảnh hưởng trực tiếp đến hoạt động du lịch homestay. Khí hậu ngày càng khắc nghiệt, môi trường sống thay đổi, khách du lịch sẽ chủ động tìm kiếm các địa điểm du lịch hoang sơ, thời tiết mát lạnh. Do đó, đây vừa là cơ hội, vừa là thách thức để Lô Lô Chải phát triển du lịch homestay. Theo báo cáo của địa phương, các thiên tai xảy ra chủ yếu ở Lô Lô Chải là mưa lũ, sạt lở, mưa lũ kéo dài, diễn biến phức tạp đã gây hậu quả nghiêm trọng, ảnh hưởng nặng nề đến đời sống, sản xuất của người dân trên địa bàn thôn Lô Lô Chải nói riêng và xã Lũng Cú nói chung. Mưa lũ đã làm thiệt hại nhiều tài sản và đang gây ra cho người dân nhiều khó khăn trong công tác khắc phục hậu quả. Tại Lô Lô Chải, không có thiệt hại về người tuy nhiên hoa màu của người dân bị ngập lụt, khách du lịch không thể tham quan các địa danh, dẫn đến thu nhập người dân bị ảnh hưởng. Mưa to lũ lớn cũng đã làm các điểm trường học bị ngập, các thiết bị, bàn ghế bị hư hỏng nặng do ngập lụt, sạt lở, sập tường rào, hàng trăm mét khối đất đá tràn vào, ảnh hưởng đến quá trình học tập của các em học sinh. Trước những diễn biến của thời tiết, người dân Lô Lô Chải tích cực phối hợp với xã Lũng Cú và huyện Đồng Văn khắc phục hậu quả, nhanh chóng đón khách.

5. Thảo luận

Hoạt động kinh doanh du lịch homestay của đồng bào dân tộc Lô Lô và Mông tại thôn Lô Lô Chải có tính định hướng rõ nét nhằm khai thác các giá trị tài nguyên thiên nhiên, giá trị văn hóa xã hội. Để hoạt động du lịch này phát triển bền vững với ba trụ cột kinh tế, xã hội và môi trường cần phải có các giải pháp pháp sau:

Thứ nhất, tổ chức và hoàn thiện vận hành lò đốt rác thải sinh hoạt. Thôn Lô Lô Chải phối hợp với chính quyền xã trong việc nhanh chóng quy hoạch đất, bổ sung các vị trí tập kết rác thải để lò đốt rác của xã đi vào hoạt động là rất cần thiết và có vai trò quan trọng đối với môi trường sống của người dân sinh sống ở đây nói riêng và khách du lịch nói chung.

Thứ hai, bảo tồn và khai thác bền vững tài nguyên và đa dạng sinh học. Việc khai thác nguồn tài nguyên nông nghiệp trên vùng Cao nguyên đá Đồng Văn nói chung, Lũng Cú nói riêng nhằm phục vụ du lịch luôn gắn với bảo tồn những giá trị di sản nông nghiệp. Quản lý tốt các khu bảo tồn thiên nhiên, các cánh rừng nguyên sinh, nhằm bảo vệ và phục hồi các hệ sinh thái tự nhiên quan trọng của vùng Cao nguyên đá. Tăng cường bảo vệ các loài hoang dã có giá trị khoa học, sinh thái, môi trường. Thực hiện cưỡng chế các hoạt động xâm hại các khu bảo tồn thiên nhiên, tự ý chuyên đổi mục đích bảo tồn, phá vỡ cảnh quan thiên nhiên, làm mất cân bằng sinh thái cũng như săn bắn, đánh bắt, giết hại, buôn bán, tiêu thụ hoặc phá hoại nơi cư trú của các loài hoang dã thuộc danh mục được Nhà nước ưu tiên bảo vệ. Tăng cường phối hợp trong công tác tuyên truyền giáo dục bảo vệ môi trường cho nhân dân, khách du lịch tại các khu, tuyến điểm du lịch, tạo điều kiện thuận lợi cho công tác quản lý nhà nước về du lịch, đồng thời giúp cho các doanh nghiệp hoạt động kinh doanh du lịch hiệu quả.

Thứ ba, tuyên truyền nâng cao nhận thức bảo vệ môi trường cho cộng đồng cư dân và các cấp quản lý về những lợi ích của du lịch nông nghiệp - nông thôn. Thông qua quá trình khai thác, phát triển một số sản phẩm nông nghiệp đặc thù, xây dựng nhóm hạt nhân trong phát triển nông nghiệp gắn với du lịch; qua công tác tập huấn, rèn kỹ năng về cách làm du lịch nông nghiệp, nhận thức của người dân chỉ thực sự được nâng cao, thay đổi tích cực từ những điều mắt thấy nghe, từ những hoạt động cầm tay chỉ việc, từ trải nghiệm và tự giáo dục, giáo dục lẫn nhau.

Thứ tư, ứng phó với biến đổi khí hậu trong phát triển du lịch homestay ở thôn Lô Lô Chải đòi hỏi những tác động của biến đổi khí hậu tới các hoạt động du lịch homestay trên địa bàn. Trong đó bao gồm các giải pháp giảm nhẹ là các giải pháp hướng đến việc chủ động sử dụng các thiết bị thân thiện với môi trường, chủ động triển khai chương trình tái sử dụng, tái chế chất thải; khuyến khích tiết kiệm

năng lượng, nước và hoạt động thích ứng hướng tới công cụ quản lý vĩ mô nhằm chủ động thích ứng với biến đổi khí hậu như xây dựng hệ thống pháp lý bảo vệ tài nguyên, điểm du lịch, nâng cao nhận thức về biến đổi khí hậu và các tác động đến du lịch.

6. Kết luận

Du lịch homestay của đồng bào dân tộc Lô Lô và Mông tại thôn Lô Lô Chải là mô hình du lịch điển hình nhằm phát triển kinh tế, văn hoá - xã hội và bảo vệ môi trường của đồng bào dân tộc Lô Lô, Mông theo chủ trương của chính phủ được Sở Văn hoá Thể Thao và Du lịch tỉnh Hà Giang ưu tiên phát

triển. Đây là mô hình du lịch đem lại nhiều giá trị cho cuộc sống hiện tại của các hộ gia đình, và đa dạng hoá sản phẩm du lịch trong quần thể các điểm đến du lịch của tỉnh Hà Giang. Để thực hiện tốt hoạt động du lịch homestay này các bên tham gia du lịch nên thực hiện triệt để những giải pháp bảo vệ môi trường hướng tới phát triển bền vững nhằm ổn định cuộc sống của đồng bào dân tộc và giữ vững an ninh quốc gia. Nhân rộng phát triển mô hình du lịch homestay đối với vùng cao ở Việt Nam là điều nên làm nhằm duy trì phát huy các giá trị văn hoá - xã hội, nâng cao nhận thức của người dân trong phát triển kinh tế và ý thức bảo vệ môi trường sống.

Tài liệu tham khảo

- Anh, Đ. T. (2013). *Đặc điểm và nguyên tắc của du lịch homestay*. Hội thảo quốc tế về Du lịch nông nghiệp, huyện Ba Bể, tỉnh Bắc Kạn.
- Chính phủ. (2016). *Quyết định số 1980/2016/QĐ-TTg ngày 17/10/2016 của Thủ tướng Chính phủ. Bộ 19 tiêu chí quốc gia về xã nông thôn mới giai đoạn 2016-2020*.
- Dũng, N. D. (2016). Tác động của loại hình du lịch Homestay đối với văn hóa truyền thống vùng dân tộc thiểu số và miền núi. *Tạp chí Nghiên cứu Dân tộc*, số 3(15).

- Dũng, N. D. (2017). Phát huy giá trị văn hóa của các tộc người thiểu số trong bảo vệ môi trường miền núi. *Tạp chí Mặt trận*, số 165 (5/2017).
- Dũng, N. D. (2022). Xóa đói, giảm nghèo gắn với phát triển du lịch ở vùng đồng bào dân tộc thiểu số rất ít người ở nước ta. *Tạp chí Nghiên cứu Dân tộc*, 12(1).
- Thanh, N. V. (2006). *Nghiên cứu mô hình du lịch homestay*. Đề tài Khoa học công nghệ cấp Bộ, Viện Đại học Mở Hà Nội.
- Ủy ban nhân dân tỉnh Hà Giang. (2012). *Tuyên bố Panhou về xây dựng Làng văn hóa du lịch tiêu biểu gắn với xây dựng nông thôn mới trên địa bàn tỉnh Hà Giang*.

PHÁT TRIỂN DU LỊCH HOMESTAY GẮN VỚI BẢO VỆ MÔI TRƯỜNG CỦA NGƯỜI DÂN TỘC THIỂU SỐ TẠI THÔN LÔ LÔ CHẢI, XÃ LŨNG CÚ, HUYỆN ĐỒNG VĂN, TỈNH HÀ GIANG

Trần Đức Thành

Trường Đại học Phenikaa; Email: thanh.tranduc@phenikaa-uni.edu.vn

Nhận bài: 22/3/2024; Phản biện: 16/4/2024; Tác giả sửa: 26/4/2024; Duyệt đăng: 10/5/2024; Phát hành: 21/6/2024

DOI: <https://doi.org/10.54163/ncdt/283>

Lô Lô Chải là làng văn hoá nằm dưới chân núi Rồng thuộc xã Lũng Cú, huyện Đồng Văn, tỉnh Hà Giang. Đây là nơi sinh sống của người dân tộc Lô Lô và người Mông. Phong cảnh nơi đây không những nổi tiếng tuyệt đẹp của thiên nhiên nguyên sơ, lưu giữ những nét văn hóa độc đáo của người dân tộc Lô Lô và Mông trên Cao nguyên đá Đồng Văn. Một bản làng với những ngôi nhà trình tường, mái lợp ngói máng, các nghề truyền thống như thêu, làm ngói máng, mộc, các lễ hội cúng thần rừng, lễ mừng lúa mới, lễ mừng nhà mới và điệu múa dân gian. Để đánh giá phát triển bền vững của người dân trong việc khai thác phát triển du lịch homestay gắn với bảo vệ môi trường. Tác giả dựa trên ba khía cạnh đánh giá sự suy thoái tài nguyên; hoạt động thu gom và xử lý chất thải đúng quy định; một số đe dọa từ thiên tai và khả năng ứng phó đối với thiên tai, trên cơ sở tham chiếu bộ tiêu chí đánh giá phát triển bền vững du lịch và quy định của cơ quan quản lý nhà nước.

Từ khóa: Du lịch; Homestay; Bảo vệ môi trường; Dân tộc thiểu số; Tỉnh Hà Giang.